

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΣΕΠ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Ο κλάδος της μεθοδολογίας ιστορίας και θεωρίας επιστημών (Μ.Ι.Θ.Ε) εντάχθηκε στον προηγούμενο διαγωνισμό του ΑΣΕΠ για πρώτη φορά. Όπως συμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις τα θέματα που τίθενται δεν είναι προχωρημένης δυσκολίας και οι πιθανότητες επιτυχίας εξακολουθούν να διατηρούνται σχετικά μεγάλες επειδή ο ανταγωνισμός των υποψηφίων δεν έχει προλάβει να ανεβεί στα ύψη. **Τα Πανεπιστημιακά φροντιστήρια Κολλίντζα παρουσιάζουν εδώ μια αποκωδικοποίηση ειδικών όρων της αισθητικής στα πλαίσια του γνωστικού αντικείμενου**

ΚΛΑΔΟΣ Μ.Ι.Θ.Ε

ΜΑΘΗΜΑ: Αισθητική

Προτεινόμενο θέμα: Δυνατότητες – όρια – πηγή γνώσης

Δυνατότητες-Όρια γνώσης

Υπάρχουν 5 γνωσιολογικά συστήματα, που αποφαίνονται διαφορετικά σε σχέση με το πρόβλημα του δυνατού ή όχι της γνώσεως.

Δογματισμός (Dogmatismus)

Η γνώση των όντων είναι δυνατή και απεριόριστη.

Σκεπτικισμός (Scepticismus)

Σύμφωνα μ' αυτόν δεν μπορεί να υπάρξει καμία έγκυρη και αναμφισβήτητη γνώση (οι γνώσεις είναι υποκειμενικά κατασκευάσματα ή έχουν σχετική μόνο ορθότητα ή απλή πιθανότητα).

Πραγματισμός (Pragmatismus)

Σύμφωνα μ' αυτόν, η γνώση διαμορφώνεται μόνο για να μας χρησιμεύσει στις διάφορες ανάγκες του βίου, άρα δεν υπάρχει απολύτως ορθή γνώση.

Θετικισμός (Positivismus)

Σύμφωνα μ' αυτόν, η γνώση μπορεί να αποκτηθεί μόνο με την κατ' αίσθηση εμπειρία, άρα εκτός των αισθήσεων κάθε άλλη γνώση είναι αδύνατη.

Κριτικισμός (Criticismus)

Σύμφωνα μ' αυτόν, η εμπειρική γνώση είναι δυνατή, αλλά επιπροσθέτως μπορεί να επεκταθεί και πέραν της εμπειρίας μέσα από την υποβολή των εκάστοτε δεδομένων στον έλεγχο της κρίσης.

Πηγή γνώσης.

Ορθολογισμός ή Ρασιοναλισμός

Θεωρία, πνευματικής κατεύθυνσης, που δέχεται τη λογική σκέψη ως μοναδική πηγή της γνώσης. Η λογική σκέψη προέρχεται από τη δύναμη του νου, την ικανότητα της αίσθησης να δέχεται ερεθίσματα από το (εξωτερικό ή εσωτερικό) περιβάλλον, δηλ. να αντιλαμβάνεται διμέσου του ορθού λόγου. Ο όρος ορθολογισμός δημιουργήθηκε το 16ο αι. για να εκφράσει την τάση να εξηγούνται διάφορα θεολογικά ζητήματα με τη λογική. Πρώτος θεμελιωτής του ο. είναι ο Παρμενίδης, που θεωρούσε μοναδικό κριτήριο της αλήθειας το λογικό. Ο Πλάτωνας υποστηρίζοντας ένα είδος υπερβατικού ο., θεωρεί ότι η ουσία της γνώσης δηλ. οι ιδέες, δεν είναι δημιούργημα του λογικού, αλλά προέρχονται από έναν υπερβατικό κόσμο που είναι πέρα και πάνω από την εμπειρία και τη συνείδηση. Ο Αριστοτέλης επίσης θεωρούσε πηγή της γνώσης το νου, αναγνωρίζοντας όμως περισσότερο από τον Πλάτωνα την αξία της εμπειρίας. Ο ιδρυτής του νεότερου γνωσιολογικού ο., ο Καρτέσιος (Ντεκάρτ) διδάσκει ότι υπάρχουν έμφυτες ιδέες και αιώνιες αλήθειες που συλλαμβάνει από μόνο του το πνεύμα. Κάθε γνώση είναι αποτέλεσμα μιας προηγούμενης λογικής επεξεργασίας. Η φιλοσοφία τέλος του γερμανικού ιδεαλισμού (Φίχτε, Σέλιγκ, Χέγκελ) ανυψώνει την καθαρή νόηση, που παράγει μόνη της το περιεχόμενό της.

Εμπειρισμός

Φιλοσοφική θεωρία που στηρίζεται αποκλειστικά στην εμπειρία· διδασκαλία που θεωρεί ότι η αισθησιακή πείρα είναι η μοναδική πηγή των γνώσεών μας· η αντίληψη σύμφωνα με την οποία οι ιδέες είναι προϊόντα της εμπειρίας. Η διαμάχη ανάμεσα στην ε. και τον ορθολογισμό εξακολούθησε σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της φιλοσοφίας και δε σταματά, παρόλο που μερικοί φιλόσοφοι προσπάθησαν να συμφιλιώσουν τις δύο αντιλήψεις. Ο Πλάτωνας έλεγε πως οι επιστημονικές αρχές είναι έμφυτες στον άνθρωπο. Οι επικούρειοι αντίθετα δίδασκαν τον απόλυτο εμπειρισμό. Και ο Αριστοτέλης θεωρεί τις "αρχές" του Πλάτωνα δημιουργήματα της πείρας και του λόγου. Το 17ο αι. ο Λοκ (1632-1704), αντίθετα από τον Καρτέσιο (1596-1650), υποστήριξε πως κάθε γνώση προέρχεται από την πείρα (εξωτερική ή εσωτερική). Ο Λάιμπνιτς (1646-1716), επιχειρώντας να τους συμβιβάσει, λέει ότι οι αρχές είναι έμφυτες, ως "μικρές παραστάσεις", που δε συνειδητοποιούνται και υπάρχουν "δυνάμει". Είναι αναγκαία η εμπειρία για να μεταβάλει τις έμφυτες αρχές σε σαφείς κρίσεις, που θα εφαρμόζονται συνειδητά. Ο Χιούμ (1711-1776) και ο Στιούαρτ Μιλ (1806-1873) υποστηρίζουν ότι οι συνειρμοί, που προέρχονται από την πείρα, αρκούν για να αναζωογονήσουν τις αντιλήψεις, τις αρχές, την πίστη μας για την αναγκαιότητα και καθολικότητά τους. Ο Σπένσερ λέει ότι οι συνειρμοί είναι έμφυτοι, έχουν όμως μορφωθεί βραδέως σε πολλές γενιές με τη συσσώρευση εμπειριών και αδιόρατων συνειρμών, που προέρχονται από τις εμπειρίες. Με τη διπλή υπόθεση της εξέλιξης και της κληρονομικότητας, ο Σπένσερ (1820-1903) προσπαθεί να συμφιλιώσει τον Καντ με το Μιλ, όπως έκανε ο Λάιμπνιτς για τον Καρτέσιο και το Λοκ. Ο ιδεαλιστικός εμπειρισμός, αντίθετα από τον υλικό, αρνείται το γεγονός πως στη βάση της πείρας βρίσκεται η υλική φύση.

Κριτικισμός

Φιλοσοφική θεωρία του Καντ. Κατά τον κ. αμφισβητείται αν είναι δυνατή η γνώση και ιδιαίτερα η μεταφυσική γνώση. Η γνώση δηλ. των πραγμάτων που βρίσκονται πέρα από τη φύση είναι αδύνατη, γιατί αφορά αντικείμενα τα οποία δεν είναι δυνατό να αντιληφθεί ο άνθρωπος με τις αισθήσεις του. Τα αντικείμενα αυτά, οι υπεραισθητές πραγματικότητες Θεός, ψυχή, τάξη του κόσμου κλπ., για να γίνουν γνωστά, απαιτούν μία ικανότητα του ανθρώπου να φτάσει σε μία γνώση καθαρά νοητική. Αυτό γίνεται, κατά τον Πλάτωνα, με αυτοσυγκέντρωση, με ανάμνηση του κόσμου των ιδεών. Η αυτοσυγκέντρωση όμως γίνεται με τη γνωστική δύναμη του ανθρώπου, με τη λογική. Η λογική έτσι γίνεται όργανο γνώσης. Ο Καντ όμως δε δέχεται κάτι τέτοιο, γιατί θεωρεί ότι η γνώση που προέρχεται από τη λογική είναι "δογματική". Και παρατηρεί ότι η "δογματική ακρότητα" γεννά μία αντίθετη ακρότητα, το "σκεπτικισμό", τον οποίο εξαίρει ο Χιούμ, βεβαιώνοντας ότι η λογική είναι ανίκανη να φτάσει σε οποιαδήποτε αναγκαία γνώση. Ο αληθινός δρόμος της φιλοσοφίας είναι η αναζήτηση ανάμεσα σε δύο

ακρότητες: "σκεπτικισμός" - "δογματισμός". Η ενέργεια δηλ. που έχει σκοπό να διαχωρίσει τις αληθινές από τις λανθασμένες γνώσεις αποτελεί ακριβώς την κριτική. Είναι το αντικείμενο της "Κριτικής του καθαρού Λόγου" του Καντ. Η κριτική αποκαλύπτει ότι η ψευδαίσθηση των παραδοσιακών μεταφυσικών φιλοσοφικών ρευμάτων οφείλεται στη σύγχυση που δημιουργείται μεταξύ γνώσεων και σκέψεων που προέρχονται από το πνεύμα. Το χαρακτηριστικό μιας γνώσης είναι ότι αναφέρεται σε μία πραγματικότητα, σ' ένα όν. Κατά τον Καντ το πνεύμα μπορεί άνετα να σκέπτεται, στηριζόμενο στον εαυτό του μόνο (a priori = εξαρχής). Δεν μπορεί όμως να αναφέρει αυτές τις σκέψεις σε αντικείμενα, σε όντα, και να σχηματίζει έτσι γνώσεις, παρά μόνο χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις. Μόνο η ενέργεια με τη βοήθεια των αισθήσεων μπορεί να σχηματίσει γνώσεις, να μας φέρει σε επαφή με το ον. Ο Καντ δεν αρνείται το Θεό. Η κριτική φιλοσοφία αντικαθιστά την εσφαλμένη γνώση με την πίστη. Καταδικάζει τη θεολογία και όχι τη θρησκεία.

Συντάκτης: Γκίκας Δημήτριος, Φιλολόγος, Ms Θεωρίας Επιστημών